

שאלה: למדתי בגמרא כי מי שאינו מברך לפני שאוכל נחשב כגזלן. ממי הוא גוזל? ועוד, איסור גזל כתוב בתורה, אבל הברכות הן רק מדרבנן ומדוע לומר עליו ביטוי כה חריף ופוגע?

תשובה: הבה ונראה לשון הגמרא (ברכות לה, א). אמרו שלשה עניני גנאי: [א] "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו נהנה מקדשי שמים שנאמר 'לה' הארץ ומלואה' (תהלים כד, א) ...

[ב] כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, שנאמר 'גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע, חבר הוא לאיש משחית' (משלי כח, כד). ואין אביו אלא הקב"ה שנאמר 'הלא הוא אביך קנָה, הוא עֶשֶׂה ויכוננך' (דברים לב, ו) ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר 'שמע בני מוסר אביך, ואל תטוש תורת אמך' (משלי א, ח).

[ג] מאי "חבר הוא לאיש משחית"? אמר רבי חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים". [עד כאן לשון הגמרא].

חנכו אותנו רבותינו (על פי ישעיה מג, ז) כי כל אשר נמצא בעולם קיים רק כדי לפרסם את אלהותו של ה', ושנלך בארחותיו ושנקיים ציוויו. מה שבני אדם לכל דורותיהם נולדים ומסתובבים בעולם, ואוכלים ושתים, ונהנים ומבלים, ומרויחים כסף ומוציאים כסף, כל הדברים האלו הם רק רקע, הם תוספת ברכה שהקב"ה חנן בו העולם. אבל עיקר כל העיקרים הוא להיות דומים לאל. לקיים ההיִדְמוּת לו כדברי רמב"ם (הל' דעות, פרק א, סוף הלכה ה, וע"פ שבת קלג, ב).

ממילא כל הפירות והמאכלים שיש בעולם נבראו כדי לתת לנו כח הגוף, וזירוז הנפש, ללכת בעקבות חינוך התורה. "אכילה" מלשון "כילוי". מחסלים את המזון. אבל עושים זאת למען הביא על העולם תוצר המשובח יותר, עבודת האדם באופן מוסרי, באופן קדוש, באופן נעלה. מבאר מהר"ל (נתיבות עולם א - נתיב העבודה - פרק יד):

"ויש לך להבין עוד בחכמה, כי מי שנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל, וזה כי כל העולם הוא אל הש"י וכדכתיב 'לה' הארץ ומלואה'. ומאחר שהוא אל הש"י שייך אל הכל שם 'קדושה' והוא קודש, שכל דבר שהוא אל הש"י הוא קודש. ולכך העולם שהוא שלו הוא קודש גם כן. אך כאשר הוא נותן ברכה על הפרי שאוכל, מצד הברכה שהוא יתברך 'ברוך' לכך הוא משפיע ברכתו לאחר ויוצא לאחר, כי זה ענין ברוך שהוא משפיע לאחר, ובזה יוצא הפרי לחולין מן הש"י".

כלומר על האדם שיתן תמורה מול המאכל ש"אכל וחיסל". והתמורה שלו עוד משובחת ביותר, שיש בזה מלים של הבעה של הכרת טובה, מדה נפלאה.

מבינים אנו מדוע נחשב שגוזל מהקב"ה, כי לוקח ממה שנברא בעולם, בלי לתת תמורה נאותה. אבל מדוע נחשב כאילו גזל לכנסת ישראל? אלא מפרש ר' חיים ולוז'ין (בספרו "נפש החיים", שער ב פרק ב) שכאשר שואבים מהמעין, באופן טבעי זורמים מהמאגר התת קרקעי אל המעין מים נוספים. כך כאשר מברכים את הקב"ה על המענקים שנתן לנו, זה גורר אחריו שפע נוסף. והנמנע מלברך על מה שקיבל, את מה שלקח הוא ריקן מהמעין ולא פעל שיתוסף לו שפע נוסף. ובזה הוא גוזל לכנסת ישראל, שיהיה פחות שפע לעם ישראל.

ובזה מובן המאמר השלישי, כיצד הנמנע מלברך הוא אחיו של ירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים. מבאר שם מהר"ל כי הגוזל מחבירו לקח רק את ממונו. ושייך בזה להחזיר לו ממון אחר. אבל המשחית כבודו של הקב"ה, במה שברא את הכל למען כבוד התורה ומצוותיה, מה יחזיר? זו היא השחתה ממש ולא שייך לתת תמורתו ממון. כמו שירבעם השחית את היחס בין ישראל לאביהם שבשמים, במה שהסיט את עבודת הקודש מירושלים אל בְּמָה צדדית, וכך פגם באמונתנו שכמו שהמזבח הוא אחד בלבד, כך הקב"ה הוא רק אחד (מהר"ל, נצח ישראל, תחילת פרק י), כך החוטף מאכל ממה שהיה "הַקֹּדֶשׁ" ומשתמש בו כאילו היה "חול גמור", כאילו אינו שייך להקב"ה, גם הוא משחית את הקודש.

דברים אלו הם צריכים להיות בבסיס מחשבותינו עת שאנו נגשים לברך ברכות הנהנים. ולכן קבעו חז"ל (ברכות מז, א) "אל יזרוק ברכה מפיו". יש לברך במתינות, ולבטא מלה מלה (בלי מלמול או תנועת שפתיים בלבד). ויש גם להקציב חצי דקה של מחשבה לפני שהאדם נגש לברך ברכה.

זו היא החשיבות העליונה של אמירת הברכות.